

Themanummer 'Weidevogels' van De Levende Natuur

Bezit het tijdschrift De Levende Natuur (DLN) te weinig bekendheid? Het lijkt er soms op en zo ja, hoe onterecht is dat dan. Dit bleek maar weer eens uit het respect afdwingende themanummer over weidevogels, waarmee DLN dit voorjaar voor het voetlicht kwam. Met 85 pagina's is het qua omvang een indrukwekkende uitgave. De themaredactie kan daarnaast ook trots zijn op hetgeen inhoudelijk werd bijeengebracht. Geschreven door deskundigen die tot over hun oren zijn betrokken bij de problemen die weidevogels in dit land het hoofd moeten bieden, krijgt de lezer via 22 (!) bijdragen ingeprint 'hoe slecht het gaat', wat er misging en nog misgaat, hoeveel en welke instanties bezig zijn met weidevogelbescherming en wat er mankeert aan de aanpak. Niet onvermeld blijft voorts hoeveel geld inmiddels is gemoeid met pogingen om Nederland zijn weidevogels te doen behouden en wat de vooruitzichten hiervoor zijn. Het nummer geeft zo'n waterval aan informatie dat het je soms duizelt. Waar de bescherming op toe te spitsen? Geen wonder dat vrijwilligers en professionals die actief bezig zijn met weidevogelbescherming op dit moment, (nog) niet in staat zijn nauwkeurig aan te geven welke factoren een rol spelen bij de desastreuze achteruitgang van alle soorten weidevogels. Na 2000 gaat het nu ook bergafwaarts met de Slobeend, Kuifeend, Kievit, Tureluur en Gele Kwikstaart. Soorten die in de periode 1990-2000 nog in de lift zaten dan wel stabiel bleven. Daarbij plaatsten Slobeend en Gele Kwikstaart zich direct in de kopgroep van soorten met de grootste afname. In die kopgroep neemt ook de Veldleeuwerik de trieste eerste plaats in. Nog wat cijfers: via de bijdrage van Wolf Teunissen en Leo Soldaat, stelden Sovon en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) vast dat de Scholekster met een tempo van 5% per jaar uit Nederland verdwijnt. De afname van de Kievit en Grutto accelereert alleen maar, zodat indien de huidige trend doorzet, over vijf

jaar 10% respectievelijk 16% verdwenen zal zijn.

Welke factoren spelen buiten de intensieve agrarische bedrijfsvoering nog meer een rol? Wat was de drempelfactor die leidde tot deze ontstellende gang van zaken? Waterpeilverlaging? De teloorgang van de openheid van het Nederlandse veenweidenlandschap of ontsluiting van de resterende open ruimten? Is predatie beslissend? Afschot op de trek, met mogelijk jaarlijks 20.000 gesneuvelde Grutto's alleen al in Frankrijk? Te lage kuikenoverleving? Over al deze zaken en nog meer geven deskundigen hun visie op basis van specifiek onderzoek. Er is ook nogal wat geld gemoeid met weidevogelbescherming en -beheer. Op de begroting van het ministerie staat daarvoor jaarlijks 30 miljoen euro gereserveerd. Voor al het overige soortgerichte beheer slechts drie miljoen euro... 'waarmee wel betere resultaten worden bereikt,' voegen leden van de themaredactie in het slothoofdstuk er veelzeggend aan toe!

Met zo'n breed spectrum met mogelijke oorzaken en gevolgen rijst de vraag of er nog wel overzicht is. Dat vragen degenen die zich bezighouden met weidevogels, zich ook af. De verzuchting 'we weten het (nog) niet' en 'meer onderzoek is nodig' duikt meermalen op. De titel van een subhoofdstuk 'Wat we allemaal nog niet weten...' op pagina 128 spreekt dan ook boekdelen. Deze bekentenis krijgt een extra dimensie bij het lezen dat bij onze zuiderburen de weidevogels floreren. Grutto's namen toe van circa 175 paren in 1956 tot ruim 1100 paren in 2000. Tureluur, Wulp en Scholekster laten navenante stijgingspercentages zien, met als summum de Kievit van circa 1500 paren in 1956 tot 17.000 in 2000. Deze gang van zaken is redelijk frustrerend voor Nederland, dat nogal eens de neiging vertoont het zelfbeeld bij te parfumeren tot gidsland. Welnu, die status gaat definitief aan scherven bij het lezen van het hoofdstuk 'de effectiviteit van het Nederlandse weidevogelbeleid': veel verloren tijd en geld, vooral ten aanzien

van de uit Den Haag georkestreerde aanpak.

Geeft dit themanummer 85 pagina's lang pessimisme? Deels wel, maar toch lang niet helemaal. Het is bemoedigend dat velen geëngageerd bezig zijn het tij te keren. Dat geldt ook voor boeren, individueel wel te verstaan, maar niet in het kader van de plannen zoals het ministerie deze regisseert. Het behoud van datgene waarin de Nederlandse avifauna werkelijk uniek is, onze weidevogels dus, is vooral een race tegen de tijd. Ieder die gevoel heeft voor het beschermen van (weide)vogels en de problemen die de beschermers het hoofd moeten bieden, mag dit nummer van *De Levende Natuur* niet missen!

Themanummer 'Weidevogels' (2006). 85 pagina's. *De Levende Natuur*. 107de jaargang, nummer 3. Mei 2006. De themaredactie bestond uit Ruud van Beusekom, Jos Hooijmeijer, Theo Verstraal, Bart van Tooren en Isa Schimmel. Het themanummer is apart te verkrijgen door € 9,00 over te maken op postbankrekening 81935 ten name van: Abonnementenadministratie *De Levende Natuur* te Wageningen, onder vermelding van 'DLNmei2006'. GLO

verTelpost Breskens 1980-2005

Vogelaars die ook van mening zijn dat binnen het brede spectrum van de ornithologie vogeltrek het meest aanspreekt, mogen *verTelpost Breskens 1980-2005* niet missen. Het is het zesde deel in de reeks van de zogenaamde 'Breskens-boekjes', samengesteld en uitgegeven door de Telgroep Breskens, welke bestaat uit een groep vogelaars die al ruwweg een kwarteeuw in het voorjaar bij Breskens trektellingen verricht. Daarbij dient men overigens het begrip 'voorjaar' ruim te nemen, want de eersten staan er al in januari en volhouders gaan door tot in juni. Deze uitgave biedt in de eerste plaats de verslagen over de periode 2002-'05 met de jaartotalen, fenologie, dagrecords en een aparte beschouwing over de 'Graspieperboom' in april 2003 (totaal 934.744 doorkomende individuen met op 15 april binnendijks een 'bewegende' deken van Graspiepers).

De uitgave biedt echter meer. De vaste tellers vonden de kwarteeuw Breskens een goede gelegenheid voor een terugblik. Het resultaat is een reeks sappige verhalen over vogelaars en hun emoties, ontboe-

zelingen en humor, met veel foto's en bovendien een door Marc Plomp samengestelde DVD met vogelgeluiden, op de telpost opgenomen gesprekken tussen vogelaars en ook de befaamde Breskens-Blues, een compositie van Karel Leeftink, waarvan de tekst ook in het boek is te vinden. Zo werd *verTelpost Breskens* een boek met twee gezichten, ook letterlijk. Enerzijds de resultaten van jarenlang non-sense werk, uitgevoerd door een ploeg enthousiaste, voornamelijk Zeeuwse vogelaars. Voorts laat het boek overtuigend zien hoe fijn die lieden het met elkaar hadden en hebben, hoe ze genoten en hoe hoog de emoties konden oplopen. Kortom, van de adrenaline die memorabele dagen als 'Denderende Dinsdag', 'Dolle Donderdag', 'Maffe Maandag' en 'Zotte Zaterdag' veroorzaakte bij de gelukkigen die op deze data de telpost bemanden, krijgt de lezer wat mee. In zijn bijdrage noemt Kees Koffijberg Breskens en Eemshaven de uithangborden van trektellend Nederland in het voorjaar. Er is stellig sprake van enige competitie tussen beide posten. Op <http://www.trektellen.nl> is te volgen hoe het beide posten vergaat. Mocht u nooit 'Breskens' hebben meegemaakt, ga er eens heen. Nog een tweede advies: zorg dan wel dat u de namen van de 27 herkenningspunten paraat hebt en waar deze te zoeken. Die punten staan aangegeven op de uitvouwbare foto die het boek bevat. Op een goede Breskensdag gaan de namen van die herkenningspunten voortdurend over de telpost.

Davidse, G., K. Leeftink, S. Lillipaly, E. Martejn, P. Meininger, J. Walhout en P. Wolf. (red.) (2006): *verTelpost Breskens 1980-2005*. Telgroep Breskens Publicatie 6. 136 pagina's. Met foto's en een DVD. Voorwoord van Thijs Kramer (†), Gedeputeerde voor natuur, water en de kust van de Provincie Zeeland. De uitgave werd financieel mogelijk gemaakt door bijdragen van de Provincie Zeeland, de Natuurbeschermingsvereniging 't Duumpje van West-Zeeuwsch-Vlaanderen en de Vogelwerkgroep Walcheren. Te verkrijgen door overmaken van € 10,- (inclusief verzendkosten) op postbankrekening 76442, ten name van P.L. Meininger te Vlissingen, onder vermelding 'Breskens 2005'. GLO

Wat zingt daar?

Bij de KNNV Uitgeverij verscheen de interessante uitgave over vogelzang: 'Wat zingt daar? – Vogels herkennen aan hun zang en roep in Nederland en Vlaanderen'. Een nuttige aanvulling op de doorgaans beperkte geluids- of zangbeschrijvingen in veldgidsen en in toelichtingen bij geluidsdragers, zoals CD's en bandjes. Hoofddoel van deze uitgave, geschreven door Dick de Vos en Luc de Meersman, is een helpende hand te reiken bij het herkennen van vogels aan hun zang of roep. Dat het goed en snel herkennen van vogelgeluiden belangrijk is hoef ik lezers van *het Vogeljaar* natuurlijk niet uit te leggen.

De auteurs openen met de stelling: 'Vogelzang leer je niet uit een boekje en zelfs niet van een CD, maar in het veld'. Ook dat zal u bekend zijn. Verder is het ook belangrijk om jong te beginnen met luisteren naar vogels. 'Jong geleerd is

oud gedaan' is op dit punt zeker van toepassing. Wie zich niet van jongs af aan getraind heeft naar vogelgeluiden te luisteren heeft vaak veel moeite later 'het gemis' in te halen en snel en trefzeker de talloze melodietjes, piepjes en fluittoontjes uit elkaar te houden. Wellicht is dit boekje juist voor deze categorie vogelaars een goede gids. Met hulp van dit boek kan men vogels leren herkennen zonder ze ooit gezien te hebben! Deze uitgave is een goede aanvulling op de bestaande hulpmiddelen om vogelgeluiden te bestuderen. Wat nu alleen nog ontbreekt is een softwareprogramma dat het mogelijk maakt zelf in het veld opgenomen geluidsfragmenten via de computer te kunnen determineren.

Het belangrijkste onderdeel van 'Wat zingt daar?' zijn de systematische zoek-sleutels. Een noviteit is dat men niet volstaat met een enkele binaire sleutel. Via een hoofdsleutel komt men al snel uit bij een referentiesoort in één van de categorieën: 'roep en roepvarianties', 'strofenzang' of 'continuzang'. In deel- of hulp-

sleutels kan men keuzes maken op basis van geluidskennmerken, vogelgedrag of biotooptypen. Daarna volgen uitgebreide soortbeschrijvingen van de roep, de zang, de zangpost, het voorkomen, de tijd (seizoen en dag) en van mogelijke verwarring met geluiden van andere soorten. Deze beschrijvingen zijn ook voorzien van sonogrammen en verwijzen naar geluidsfragmenten op de bijgeleverde CD. Er is een afzonderlijke sleutel voor de roep en er zijn overzichtstabellen voor vogels per biotoop, een jaarkalender voor zangactiviteit en voor zangactiviteit per etmaal. In het inleidende deel wordt uitleg gegeven over het gebruik van het boek en er zijn vrij uitgebreide toelichtingen te lezen over gehanteerde begrippen, het lezen van de sonogrammen en, niet te vergeten, over vogelzang en zanggewoonten. De selectie van vogelsoorten is gebaseerd op soorten die meestal eerder worden gehoord dan gezien. Daarmee vielen alle watervogels en de meeste hoenders, steltlopers en roofvogels af. Wat overbleef waren *Passeriformes*, waartoe ook kraaiachtigen, mussen en Spreeuwen behoren. Ook uilen, spechten, Houtsnip, sommige hoenders en de Roerdomp werden voor deze uitgave geselecteerd. In totaal zijn negenennegentig soorten opgenomen. De volgorde is niet volgens de in vogelboeken gebruikelijke systematiek, maar op basis van zangtyperingen. Op de CD staan veel voorbeelden van zang, contact- en andere roepgeluiden, veelal met variaties. Jammer is dat bij het afspelen op een computer (Windows Media Player) niet de soortnamen op het scherm verschijnen, zodat men steeds het boek erbij moet houden om te weten welke soort men hoort. Maar misschien is dat wel expres gedaan, als methode om te trainen? Per slot van rekening hebben de vogels in het veld ook geen naam bordjes omhangen.

'Wat zingt daar?' is een overzichtelijke en fraai verzorgde uitgave. Van harte aanbevelen!

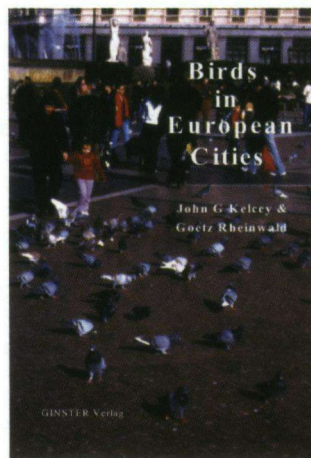
Vos, D.M. de & L.E.S.M. de Meersman (2005): *Wat zingt daar? - Vogels herkennen aan hun zang en roep in Nederland en Vlaanderen*. 22,5 x 15,5 cm. 176 bladzijden. Genaaid, gebrocheerd. Tabellen, grafieken, sonogrammen en pentekeningen. Foto's in kleur. Met bijgesloten audio-CD. ISBN 90 5011 195 5. KNNV Uitgeverij, Utrecht. Prijs: € 24,95. RAK

Birds in European Cities

Vogels in steden zijn tot nu toe sterk onderbelicht geweest. Vogels 'in het groen' zijn sinds mensenheugenis altijd spannender geweest, aanvankelijk uit oogpunt van consumptie of bestrijding. Pas sinds twee eeuwen ook voor artistieke, wetenschappelijke en beschermingsdoel-einden. Toch is het de vierentwintig auteurs gelukt om in 'Birds in European Cities' voor zestien grote steden in Europa een beeld te schetsen van de vogelbevolking in broedseizoen, winterperiode, tijdens de trek en dat niet alleen voor de laatste decade maar ook voor de periode 1940-'90, waar mogelijk nog eerder. De uitgave is geredigeerd door John Kelcey en Goetz Rheinwald.

De steden worden in alfabetische volgorde besproken: Berlijn, Bonn, Bratislava, Brussel, Florence, Hamburg, Lissabon, Lublin, Moskou, Praag, Rome, Sofia, St.-Petersburg, Valencia, Wenen en Warschau. De eindredacteuren schreven daarbij nog een inleidend en afsluitend hoofdstuk. Het boek wordt afgesloten met een overzichtstabel van alle broedende soorten per stad. De vogelnamen in de tekst zijn Engels; achterin zitten twee vertaallijsten: van het Engels naar de wetenschappelijke naam en vice versa. Elk hoofdstuk is opgebouwd volgens eenzelfde structuur: de historische groei van de stad, de huidige ecosystemen of vegetaties, de avifauna in vroeger tijden en in de periode van 1990 tot heden. Trends, dichtheden en diversiteit worden met wisselende diepgang belicht, afhankelijk van de manier waarop het stedelijk milieu wordt getypeerd, in vier tot ruim tien stedelijke habitats. In elk geval maakt men onderscheid tussen bebouwingstypen (al of niet met verweven groen), parken en tuinen, rivieren en andere waterpartijen, braak- en akkerland, bos en industrieterrein. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met anekdotische waarnemingen, aanbevolen excursiepunten en met een appendix van alle soorten, meestal inclusief hun status (standvogel, broedvogel, incidentele of mogelijke broedvogel, doortrekker, dwaal- of wintergast, etcetera). Het is geen glossy uitgave, zeker niet. De foto's zijn contrast-arm en soms wazig en de plattegronden zijn meestal onduidelijk en – op één na – zonder schaal. Voor de soortenlijsten is

een vergrootglas niet overbodig. Toch vormen die soortenlijsten en de trend-besprekingen een intrigerende bron van informatie voor de pluizers onder ons, want de verschillen tussen de steden zijn groot en soms raadselachtig. Het afsluitende hoofdstuk bevat slechts enkele globale eindconclusies en geen vergelijkende

analyse tussen de steden. De overzichtsmatrix aan het einde biedt diegene die een bepaalde affiniteit heeft met een soort of groep, de kans om zelf te gaan turven en zich vragen te stellen als: waarom zit een soort in de ene stad wel in het centrum en in de andere niet? Of waarom zit er zoveel tijdsverschil tussen kolonisatieprocessen? Er is heel veel informatie bijeengegaaard. Ook uit talen waarvan wij geen letter kunnen lezen, uit perioden die wij nooit gekend hebben en uit historische beschrijvingen die soms eeuwen in archieven verborgen lagen. Nu liggen de lijsten gereed. De stedentrip kan beginnen!

■ Gert Baeyens, Piet Heinlaan 8, 2121 XB Bennebroek.

Kelcey, J.G. & G. Rheinwald (red.) (2005): Birds in European Cities. 25,5 x 18 cm. Gebonden. 452 pagina's, zwartwit foto's, kaarten, grafieken/diagrammen en tabellen. ISBN 3-9806817-2-6. Ginster Verlag, St. Katharinen – Ginsterhahn, Duitsland. Informatie over deze uitgave is verkrijgbaar bij de uitgever. Telefoon: +49 26 44 /31 76, e-mail: Goetz@Ginster-Verlag.de. Prijs: € 29,50.